

The use of tasks aimed at improving students' self-development competence

Dilbar DADAJONOVA ¹

Uzbekistan national Pedagogical University named after Nizami

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

10 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

15 November 2024

Keywords:

foreign language,
interactive system,
communicative exercises,
formative,
developmental,
and improvement-oriented
tasks.

ABSTRACT

This article is dedicated to exploring the effective use of tasks in developing and enhancing students' self-development competence. It highlights types of tasks that contribute to the development of self-awareness, independent thinking, and the ability to set personal development strategies, as well as methods of applying these tasks in educational practice. The article also presents advanced practices, methodological approaches, and evaluation results related to improving students' self-development competence.

2181-3701/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss6-pp325-329>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Talabalarining o'zini-o'zi rivojlantirish kompetensiyasini takomillashtirishga yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

chet til,
interfaol tizim,
kommunikativ mashqlar
shakllantiruvchi
rivojlantiruvchi va
takomillashtiruvchi
mashqlar.

Ushbu maqola talabalarining o'zini-o'zi rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirish va takomillashtirishda topshiriqlardan samarali foydalanish masalasini o'rganishga bag'ishlangan. Unda o'zini anglash, mustaqil fikrlash, shaxsiy rivojlanish strategiyalarini belgilash kabi jihatlarni rivojlantirishga xizmat qiladigan topshiriq turlari va ularni amaliyotda qo'llash usullari yoritilgan. Shuningdek, maqolada talabalarining o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini oshirish bo'yicha ilg'or tajribalar, metodik yondashuvlar va ularning samaradorligini baholash natijalari keltirilgan.

¹ Independent Researcher, Uzbekistan national Pedagogical University named after Nizami.
E-mail: dilbardadajonova@gmail.com

Использование заданий, направленных на развитие компетенции самообразования у студентов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

иностранный язык,
интерактивная система,
коммуникативные
упражнения,
формирующие,
развивающие и
совершенствующие
задания.

Данная статья посвящена изучению эффективного использования заданий для формирования и совершенствования компетенции саморазвития у студентов. В ней рассматриваются виды заданий, способствующих развитию самосознания, самостоятельного мышления и умения выстраивать стратегии личностного роста, а также методы применения этих заданий в образовательной практике. В статье также представлены передовой опыт, методические подходы и результаты оценки, связанные с повышением компетенции саморазвития студентов.

Bugungi tezkor rivojlanayotgan zamonda ilm-fan texnika shiddat bilan o'sib bormoqda. Har-bir sohada taraqqiyot ilgari qadam tashlamoqda. Xususan ilm-fanda ham katta o'zgarishlar, sezilarli yutuqlarga erishilmoqda. Har-bir fanni yangi innovasion pedagogik texnologiyalardan foydalanib talabalarga yetkazib berish bugungi kundagi ta'limning asosiy talablaridan biridir.

Mamlakatimizda chet tillarni o'qitishda yangicha bosqich, yangicha davr boshlandi. Chet tili darslarining o'qitish jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarni, interfaol, innovasion usullardan, axborot texnologiyalardan samarali foydalanish talab qilinmoqda.

Respublikamizda chet tilining o'qitilishi, chet tili o'qituvchilarining bilim va ko'nikmalarini baholashning umumevropa ramkalari tavsiyanomalari (CEFR) ga mos ravishda yangi usul va talablari ishlab chiqildi. Ushbu talablarga mos ravishda o'quv xonalari stendlar va yangi axborot kommunikativ texnikalar bilan jihozlandi. Chet tili o'rganishga bo'lgan talab ham kundan kunga oshib bormoqda. Tilni o'rganish, odatda, mashq qilish yo'li bilan amalga oshiriladi. Mashqlarning asosiy mazmuni til o'rganuvchilarda nutq faoliyati turlari bo'yicha ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratiladi. Mashqlar nutq faoliyati turlarini egallovchi, osonlashtiruvchi va tezlashtiruvchi o'quv vositasi bo'lib, til ta'limida qo'llaniladigan mashqlar, ularning tipologiyasi masalalari metodist olimlar, lingvodidaktlar ishlarida keng tadqiq etilgan.

Zamonaviy metodologiyada chet tillarini o'rganish jarayoni izchil bajariladigan mashqlarning uzluksiz zanjiri sifatida qaraladi. Mashqlarning sifati chet tilida nutq faoliyatini o'zlashtirish muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi. Chet tillarni o'rganishning faollik xususiyatiga asoslangan mashqlar muloqot tili materiali va o'rganish maqsadlarini amalga oshirish shakli sifatida ishlaydi. Boshqacha aytganda, mashqlar nafaqat lingvistik materialni o'zlashtirish vositasi, balki nutq faoliyatining har xil turlarini o'zlashtirish vositasidir.

«Tizim» tushunchasi ma'lum bir tarzda birlashtirilgan elementlarning, qismlarning ma'lum bir to'plamining mavjudligini anglatadi. Tizimning elementlari va qismlari o'ziga xos funksiyaga ega. Ular tizim elementlari o'rtasida mustahkam aloqalar mavjudligi bilan

tavsiflanadi. Bundan tashqari, bu aloqalar uning barqarorligi va yaxlitligini ta'minlaydi. Jismoniy mashqlar tizimi quyidagilarni ta'minlaydi:

a) muayyan ko'nikma yoki mahorat xarakteriga mos keladigan zarur mashqlarni tanlash; b) kerakli mashqlar ketma-ketligini aniqlash; c) materialning to'g'ri joylashishi va uning nisbati; d) muayyan material va muayyan mashqlarning tizimliliigi (muntazamligi); e) turli xil nutq faoliyati turlarining o'zaro va o'zaro to'g'ri munosabati (korrelyatsiyasi va o'zaro ta'siri).

Metodik fanda mashqlar boshqacha ko'rib chiqiladi. Ba'zi olimlar uni o'quv materialini metodik tashkil etishning tarkibiy birligi deb hisoblashadi. Boshqalar buni chet tilidagi nutq faoliyatini o'rganish birligi sifatida ko'rishadi. Mashqlar o'qitishning turli usullarini amalga oshiradi, chet tilida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadi. Mashqlar turli sharoitlarda bajarilishi mumkin. Agar talabalarning e'tibori til shakliga emas, balki mazmunga qaratilgan bo'lsa, bu holda ular o'z fikrlarini ifodalash yoki matn muallifi tomonidan berilgan fikrlarni t.Ye.I.Passov o'z vaqtida har qanday mashqlar kommunikativ, lingvistik va psixologik xususiyatlarga ega degan fikrni ilgari surgan edi [3]. Uning fikricha, kommunikativ mashqlar, haqiqiy kommunikativ mashqlar va shartli kommunikativ mashqlar turlariga bo'linadi. Haqiqiy kommunikativ mashqlar muloqot jarayonida paydo bo'ladi va shartli kommunikativ mashqlar mashg'ulotlar jarayonida shartli muloqot vaziyatini yuzaga keltirishni taqozo etadi.

I.V.Raxmanov esa mashqlar tizimini til va nutq mashqlari, retseptiv va reproduktiv, aspektli va kompleks mashqlar, o'quv va sof kommunikativ mashqlar, tayyorlov va nazorat mashqlari; mashqlarni bajarish xususiyatiga ko'ra – og'zaki va yozma, bir tilli va ikki tilli, mexanik va ijodiy, sinf va uy mashqlari, yakka, juft, xo'r mashqlari; tanlangan materialiga asosan – dialogik va monologik nutq mashqlari [166] deb tasniflashni taklif etgan. J.Jalolov mashqlarda til materiallarining tayyorlov bosqichini 3 ga bo'ladi: tanlov (Selection), tasnif (Classification), taqsimlash (Distribution), statik prezentatsiya (Static presentation); uni o'zlashtirish esa 4 bosqichda amalga oshadi: tanishuv, taqdimot (Presentation), mashq qilish (Training), qo'llash (Using), baholash (Assessing) [1].

T.Sattorov chet tillarni o'rganishda qo'llaniladigan mashqlar sistemasini shakllantiruvchi, rivojlantiruvchi va takomillashtiruvchi mashqlar turlariga bo'lganlar. Ularning fikricha, shakllantiruvchi mashq til materialini o'zlashtirishda, rivojlantiruvchi mashq nutqda til materialining qo'llanilishida va takomillashtiruvchi mashq esa chet tilida fikr bayon etish va o'zga shaxs fikrini idrok etib tushunish maqsadida bajariladi [3]. Mashq o'z tuzilmasida quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi: a) muammo bayoni; b) uni hal qilish yo'lini ko'rsatish (tayanchlar, yo'nalish belgilari); v) uning qarori; d) nazorat qilish (o'zini-o'zi boshqarish). Mashqlar quyidagi parametrlar bilan tavsiflanadi: a) maqsad (maqsadni belgilash), nutq muammosi (shartli yoki haqiqiy); b) nutqiy harakatlar; v) til shakli va mazmuni; d) mashqlar tizimida ma'lum bir joy; e) uni amalga oshirish uchun ma'lum vaqt; f) uni amalga oshirish natijasida erishilgan natija; g) og'zaki va og'zaki bo'lmagan material; h) mashqni bajarish usuli; i) mashqning tashkiliy shakli. Jismoniy mashqlar masalasini echishda ikkita savol tug'iladi: a) mashqlar turlarini farqlash mezonlarini aniqlash; b) tanlangan mezonlar asosida aniq mashqlar tizimini qurish.

Chet tillarni o'qitish metodikasi nazariyasida mashqlarni tasniflash turli mezonlar asosida amalga oshirildi: a) til materialini xotirada saqlash, tanib olish, tushunish va

ko'paytirish jarayonlarini hisobga olish asosida; b) til va nutqni farqlash asosida[166]; v) chet til nutqini o'zlashtirish jarayonining bosqichlari asosida[295]. Mashqlarni tasniflash muammosi bo'yicha ko'plab nuqtai nazarlarning mavjudligi ushbu muammoning ko'p qirraliligi, mashqlarni tasniflash muammosiga turli nuqtai nazardan yondashish imkoniyati bilan izohlanadi. Mashqlarni tasniflash ham nazariy, ham amaliy jihatdan zarur. Metodik fan uchun mashqlarning yangilangan tasnifining mavjudligi ayniqsa muhimdir, chunki u fan sifatida texnikaning holatini va uning rivojlanish darajasini belgilaydi. Amalda, mashqlar tizimi chet tilini o'rganish jarayonini samarali qurish imkonini beradi.

Mashqlar talaba-talabalar bilim darajalariga qarab tanlanadi va materialga asoslanib tasniflanadi, nutq faoliyati turlari bo'yicha taqsimlanadi va dars jarayonida mavzuni mukammal o'zlashtirishga qaratiladi. Vazifa esa aniq maqsad uchun bajariladigan muammoli vaziyatni hal etishda kerak bo'lgan topshiriqlar inikosidir.

Talabalar o'zini-o'zi riojlantirish kompetensiyasini takomillashtirishda nutq faoliyatining muayyan turi gapirish va yozish ko'nikmalaridan va til birligi grammatika va leksikadan samarali foydalanishga qaratilgan bo'lib, quyidagi jarayonda nutq faoliyati turlarini va til birligini uyg'unlashtirib qo'llashga yo'naltirilgan mashq va topshiriqlarda o'z aksini topdi.

Die Geschichte verkleinern (Hikoyani qisqartirish) mashqi.

Ushbu mashqda 4 ta talaba tashqariga chiqib turadi va qolgan talabalarga hikoya o'qishga beriladi. Talabalar o'qib muhokama qilganlaridan so'ng 1-talaba chaqiriladi va auditoriyada o'qigan hikoyasini unga gapirib beradi. 1-talaba eshitgan hikoyasini ikkinchi talabaga, u 3- talabaga so'ngida 3-talaba 4- talabaga gapirib beradi. Mavzu (Der erste Stern, den ich heute Abend sehe) bo'yicha matnni tinglayotgan talabalar ketma-ketligini qisqacha yozadilar va oxirida umumlashtiradilar. Nihoyat asl matn o'qib eshittiriladi va xulosa chiqariladi

Finden Sie das Problem (Muammoni top) mashqida talabalarga mavzu bo'yicha video ko'rsatiladi (5 yoki 7 minut) yoki talabalar tomonidan o'qib eshittiriladi. So'ngra talabalar mavzuda o'rta tashlangan muammoni topishga harakat qiladilar va daftarlariga qisqacha yozib ketadilar. Guruhlar bilan ishlaganlarida esa javoblarini solishtirib to'g'ri javob tanlanadi va guruh yordamida yechim topib yoziladi.

«Muammoni top» (Finden Sie das Problem) kommunikativ mashqi

Ishtirokchilar bir mavzuga qaratilgan sessiya guruhlarida birlashadilar. Har bir guruhda har bir talaba o'z fikr va g'oyalarini taqdim etadi. Har bir guruhdagi talabalar o'rtasida munozara va hamkorlikni rag'batlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir talaba bir-birining fikri va tajribasidan o'rganishi kerak. O'qituvchi sifatida siz talabalarigizga suhbatni boshlash uchun bir nechta kalit so'zlarni berishingiz mumkin.

Buzz-Sitzung: Virtuelle Welt

Schlüsselwörter: computervermittelte Online-Umgebung, 2D- oder 3D-Grafiken mit dem textbasierten oder sprachnachrichtenbasierten Kommunikationssystem, internetbasierte, digitale Umgebung, eine komplexe computergestützte Umgebung, Videospiele.

Ushbu texnologiyaning samaradorligi turli guruhlar tomonidan tahliliy ish natijalarining yakuniy taqdimoti tufayli ortadi, bunda talabalar bitta muammoning optimal yechimlarining bir nechta variantlarini topib, taqqoslashlari mumkin. Ammo nafaqat ta'lim natijalari texnologiyani tanlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Muammoli texnologiyani amalga oshirish jarayonida talabalarning nazariy bilimlardan muammolarni hal qilishda foydalanishga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada o'zgaradi. Har bir talabaning real muammolarni tahlil qilish va hal qilish bo'yicha individual tajribasi kengaymoqda, uning subyektiv pozitsiyasini rivojlantirish rag'batlantiriladi va kasbiy sohada anglash zarurati rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi. 2012, b-67
2. Отабоева, М. Р. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion
3. "Chet til o'qitish metodikasida zamonaviy metodlar" Zayniddin Sanaqulov
4. Khasanova, Gulsanam Khusanovna MAIN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND PROFESSIONAL TRAINING IN THE WORLD // ORIENSS. 2021. №Special Issue 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/main-trends-in-the-development-of-education-andprofessional-training-in-the-world> (дата обращения: 05.01.2022).
5. Елегина В.С., Похлебаев С.М. Компетентносный подход к организации обучения студентов в педагогическом вузе. Фундаментальное исследование. 2012 № 3.